

U stranim jezicima ima dve reči, i to jedna za onu masu materije, koja sačinjava celokupnu našu planetu, a druga za onaj njen deo, koji leži na površini zemljine kugle i služi sedištem za sva organska bića. Čak se u hrvatskom idiomu upotrebljava za prvo reč 'zemlja', a za drugo 'tlo' ili 'tlo', otkuda proističe reč *tloznanstvo*, što znači pedologija. Isto tako u ruskom jeziku ima dva izraza – 'zemlja' i 'počva'. Francuzi kažu 'terre' i 'sol', Nemci 'Erde' i 'Boden' itd. Na žalost u srpskom jeziku nema odgovarajućeg izraza za taj drugi pojam o gornjim površinskim rastresitim slojevima zemljine kugle. Međutim ovi slojevi imaju sasvim zasebni karakter i po svome poreklu i po ulozi, koji oni igraju. Upotrebiti reč 'zemlja', kojom se označuju više pojmovi, pri tome vrlo raznovrsnih, činilo se nezgodno, pa je pisac stoga upotrebio reč 'zemljište' i ako ova reč označuje terenski kompleks, a ne koju masu zemljišnih sastojaka. Praksa na Poljoprivrednom fakultetu u Beogradu pokazala je, da se srpsko uvo brzo navikne na upotrebu reči 'zemljište' u pedološkom smislu. Bilo bi od izvesne koristi da se ova reč uvede i zadrži i u srpskoj stručnoj književnosti (str. VII. i VIII.).

Tako Stebut – koji sam priznaje njenu neadekvatnost, već samo stanovitu korist (neobrazloženu) – ne nailazi na otpor tadašnjih srbijanskih agrologa, pa je termin *zemljište* ubrzo usvojen u srbijanskoj stručnoj literaturi.

Zahvaljujući dominantnom položaju jednog jezika u predratnoj Jugoslaviji naziv *zemljište* u značenju riječi *tlo* trajno se nametao i prodirao putem radova i eterom u Hrvatsku i u valovima potiskivao naše jezično naslijeđe.

Kad je pedesetih godina trebao biti pokrenut pedološki časopis Jugoslavije, predložio sam srbijanskim kolegama da se časopis nazove imenom prihvatljivim za Hrvate i Srbe kao npr. *Arhiv za pedologiju i ishranu bilja* ili *Pedološka revija* i sl. Kako sam malo zatim uklonjen sa Zagrebačkog sveučilišta

U raspravljanju o različitim jezičnim područjima čini se da se malo tko brine za čistoću jezičnog izraza na području naše agrolgije. To me je ponukalo da napišem ovih nekoliko redaka i za sada upozorim na dva naziva koja se sve jače nameću ne samo slušaocima radija i čitaocima dnevnih novina, već i našim stručnim i znanstvenim publikacijama. Radi se o riječima *prinos* u značenju riječi *prirad* i riječi *zemljište* u značenju riječi *tlo*.

U hrvatskom jeziku riječ *prinos* ne valja upotrebljavati u značenju riječi *prirad* ili *urod*, jer ima sasvim drugo značenje. Kažemo *prinos* *poznavanju nekog pitanja* ili *prinos* *se žrtve*. To je ono čemu Nijemci vele *Beitrag* odn. *Darbringung* ili *Opfergabe*. Još prije nekoliko desetljeća naši su pisci upotrebljavali (ne samo u Hrvatskoj već i na istoku) riječ *prinos* upravo u navedenom značenju. Tako se pisalo npr. »Prinos poznavanju podravskog baguna«, no nikome nije palo na pamet da piše »Prinos poznavanju prinosu šećerne repe«. Od starine su narod, pa i naši pisci, upotrebljavali riječ *prirad* ili *urod*.

Slično je i s upotrebom riječi *zemljište*, koja, također u novije vrijeme, traži u Hrvatskoj građansko pravo u značenju riječi *tlo*. Naš narod, pa i naši znanstvenici, pod riječju *zemljište* razumijevaju odn. terenski kompleks, određene površine (livade, oranice, vinograde itd.), a ne *tlo* u geofizičkom smislu te riječi. I u Srbiji je ta riječ značila, sve do iza prvog svjetskog rata, isto što i u Hrvatskoj, a srpski geograf Cvijić govorio je o *tlu* kao geofizičkoj tvorevini. Međutim, kada je u Beograd došao ruski emigrant prof. A. Stebut, on je u knjizi »Zemljišta drino-savsko-moravske oblasti« (1924. g.) preporučio Srbijancima upotrebu riječi *zemljište* u značenju riječi *tlo* s ovakvim obrazloženjem: »Na kraju ovog predgovora treba definirati ono, što će se u daljem izlaganju razumovati pod imenom 'zemljište'.

beogradski su kolege lako dali časopisu ime "Zemljište i biljke", koje sam im ja u prethodnim razgovorima odbio. I tako je ova majorizacija otvorila put srbijanskoj terminologiji Rusa Stehuta, ne obazirući se na zahtjev o bratstvu, jedinstvu i ravnopravnosti naših naroda.

Naši stariji agronomi budno su pazili na našu terminologiju i o njoj su svom ozbiljnošću raspravljali, da bi je neokrnjenu sačuvali i predali novim naraštajima. Prije kratkog vremena "Poljoprivredna znanstvena smotra" Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu preuzela je u baštinu "Gospodarsku smotru", glasilo bivšeg Višeg gospodarskog učilišta, najstarije ustanove te vrste u jugoistočnoj Evropi. Ta kulturna baština nameće i odgovornost da čuvamo tekovine naše kulture uopće, a jezično blago napose. U najnovijem je broju na više mjesta upotrebljena riječ *prinos* u značenju *prirud*. *Poljoprivredna znanstvena smotra*, kao glasilo najviše poljoprivredne znanstvene ustanove u Hrvatskoj, treba biti ne samo čuvar naše jezične baštine i kulture, već i njezin rasadnik. Dva urednika Slavonca imaju osjećaj za kulturu književnoga jezika pa im želim u njihovu pošlu mnogo uspjeha, a ostale kolege molim da i oni našem jezičnom izrazu poklanjaju punu pažnju jednako u predavanjima i intervjuima kao i u pismenim sastavcima. Tada se naša sredstva javnog priopćavanja neće moći izgovarati da ni stručnjaci nisu složni ni dosljedni.

Mihovil Gračanin

OBILJE PODATAKA U PROŠIRENU RJEČNIKU

Janko Jurančić: *Srbskohrvatsko-slovenski slovar*, 2. razširjena izdaja. Državna založba slovenije, Ljubljana, 1972.

Prvo je izdanje bilo izišlo još 1955. godine i već se odavna osjećala potreba za ponovnim izdanjem. Razširjena izdaja, kako stoji u podnaslovu, mnogo je veća nego se inače mogla očekivati: naime drugo je iz-

danje gotovo za polovicu veće i bogatije od prethodnoga. Djelo zaprema 1350 stranica većeg formata. Uzevši poprijeko, u Rječniku ima oko 45000 riječi, a rječnici se ovalikog broja riječi ubrajaju u potpunije rječnike.

Srbskohrvatsko-slovenski slovar pisan je naravno, sa slovenskoga gledišta, za slovenske potrebe i, reklo bi se, na prvome je mjestu namijenjen uporabi na višoj ravni, dakle studentima, prevoditeljima, leksikolozima. Bez dvojbe je da J. Jurančić izvrsno poznaje domaće leksikološke potrebe i praznine, jer je dug niz godina bio profesorom hrvatskoga ili srpskog jezika na Filozofskom fakultetu u Ljubljani. Njima je vođen i u cijelosti je ostvario postavljeni zadatak.

Pisac se služio širokom stručnom literaturom, tuzemnom i inozemnom; nije izostavio gotovo ni jedno važnije djelo iz ovoga područja. Upotrijebio ih je više od 70, redom iz pera poznatih jezikoslovaca. Kada se piše o problemima tuđeg jezika, često se dotiču i pitanja vlastita jezika, od njih se polazi, svjesno ili nesvjesno imaju se na umu, i dijelom je i stoga Jurančić dao dosta mjesta tuđim jezičnim stručnjacima koji pisahu rječnike našega jezika i leksikološke rasprave. Svomu je iskustvu pridodao i iskustva drugih koji su se nalazili u položaju jednaku njegovu.

Uvod je prilično dug, upravo 30 stranica; duži svakako negoli je to uobičajeno u ovakvim rječnicima. No veličina je uvjetovana svrhovitošću. U njemu se korisnik može uputiti u više osnovnih pitanja našega jezika kako bi se njime što bolje služio u govoru i pisanju. Budući da Uvod prelazi okvire općenitih napomena o samoj rječničkoj građi, zbog toga zaslužuje jednaku pozornost kao i sam rječnički dio. Na početku se čitatelj upoznaje s osobinama kajkavskoga, čakavskoga i štokavskoga narječja. Pregledno su zatim dani govori štokavskoga narječja: ekavski, (i)jekavski i ikavski. Govoreći o povijesnim granicama čakavskoga narječja, drži se ranije prihvaćenih tvrdnji da se istočna granica prostirala po cijelom porječju rijeke Kuppe, po zapadnoj Bosni i do rijeke Cetine. Nisu uzeta u obzir mišljenja